سخن سردبیر
Editorial
مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان
دوره ۲۱، مرداد ۱۴۰۱، ۴۸۲-۴۸۱

تاریخچه نوین اخلاق در مطالعات علوم سلامت، بخش دوم: بیانیه هلسینکی

The Modern History of Ethics in Health Research, Second Part: the Declaration of Helsinki

محسن رضائیان[۱]
Mohsen Rezaeian

همان‌طور که در سخن سردبیری شماره پیش مجله دانشگاه اشاره شد [۱]، برای رفع مشکلات مربوط به کدنورمبرگ و در سال ۱۹۶۴ میلادی، بیانیه هلسینکی (Declaration of Helsinki) توسط انجمن جهانی پزشکی (World Medical Association) مورد تصویب قرار گرفت [۲].

دو اصل مهم در بیانیه هلسینکی، مورد توجه بود: یکی آن‌که در صورت لزوم می‌توان به جای جلب موافقت آگاهانه و داوطلبانه از افرادی که دچار مشکلات شناختی هستند، فقط درصورتی که مخاطرات مطالعه در حداقل خود قرار داشته باشد، این موافقت را از افرادی که قیم قانونی آن‌ها هستند، اخذ نمود. اصل دیگری که در این بیانیه مورد توجه قرار گرفته بود، ضرورت تصویب طرح مطالعه توسط یک کمیته اخلاق در پژوهش (Research Ethics Committee) مستقل بود [۲].

کمیته‌های اخلاق در پژوهش مستقل، وظیفه آن را دارند تا طرح مطالعه را به دقت و بدون جانب داری، مورد بررسی قرار داده و مطمئن شوند تا حقوق اخلاقی شرکت‌کنندگان در مطالعه از هر نظر حفظ شده و موافقت آگاهانه و داوطلبانه آن‌ها نیز به درستی اخذ گردد [۳].

اگر چه کدنورمبرگ و بیانیه هلسینکی گام‌های بلندی در تاریخچه نوین اخلاق در مطالعات علوم سلامت به حساب می‌آیند، اما تاریخ نشان می‌دهد که این دو، مانع از انجام مطالعات غیر اخلاقی در علوم سلامت نشده‌اند [۴].

در یکی از مهم‌ترین این مطالعات غیر اخلاقی، که به مطالعه Tuskegee Syphilis Study معروف شده است، ۳۹۹ مرد آفریقایی آمریکایی در یک منطقه روستایی در ایالت (Alabama) کشور آمریکا که مبتلا به سفلیس بودند؛ مورد یک پژوهش

۱- استاد گروه آموزشی اپیدمیولوژی و آمار زیستی، دانشکده پزشکی، مرکز تحقیقات محیط کار، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، رفسنجان، ایران
تلفن: ۳۱۳۱۵۱۲۳-۰۳۴، دورنگار: ۳۱۳۱۵۱۲۳-۰۳۴، پست الکترونیکی: moeygmr2@yahoo.co.uk، ارکید: 0000-0003-3070-0166

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-10-14]
[DOR: 20.1001.1.17353165.1401.21.5.8.3]
[DOI: 10.52547/jrums.21.5.481]

مشاهده‌ای آینده‌نگر قرار گرفتند. در این مطالعه که برای ۴۰ سال و در فاصله سال‌های ۱۹۳۲ تا ۱۹۷۲ میلادی به اجراء در آمد، محققین به دنبال بررسی تاریخچه طبیعی (Natural history) بیماری سیفلیس بودند [۵].

از همین رو، محققین بر روی شرکت کنندگان انواع آزمایش‌های بالینی را انجام داده ولی آن‌ها را از دریافت هر گونه درمان مؤثری برعلیه بیماریشان، محروم کردند. تا سال ۱۹۷۲ میلادی، تعداد بسیاری زیادی از این مردان و همسرانشان به دلیل مشکلات مربوط به بیماری سیفلیس، چشم از جهان فرو بستند. هم‌چنین، تعدادی بچه مبتلا به سیفلیس مادرزادی (Congenital syphilis) نیز در جمعیت مورد بررسی به دنیا آمد [۵].

مطالعه تاسکچی نمونه یک مطالعه کاملاً غیر اخلاقی بود که در آن، نه تنها موافقت آگاهانه و داوطلبانه معتبری از افراد تحت مطالعه اخذ نشده بود، بلکه آن‌ها هم‌چنین از دریافت اطلاعات پزشکی صحیح و درمان مورد نیاز نیز، محروم شده بودند [۳]. از همین رو، جهان نیاز به برداشتن گام‌های بیش‌تری در زمینه رعایت اصول اخلاقی در پژوهش‌های مرتبط با سلامت بود.

References

[1] Rezaeian, M .The Modern History of Ethics in Health Research, First Part: the Nuremberg Code. *J Rafsanjan Univ Med Sci* 2022; 21 (4): 375-6.

[2] World Medical Association. World Medical Association Declaration of Helsinki: ethical principles for medical research involving human subjects. *JAMA* 2013; 310: 2191-4.

[3] Rezaeian M. The Role and Composition of Research Ethics Committees. *JRUMS* 2022; 20 (12): 1295-6.

[4] Nichol AA, Mwaka ES, Luyckx VA. Ethics in Research: Relevance for Nephrology. *Semin Nephrol* 2021; 41(3): 272-81.

[5] Fairchild AL, Bayer R. Uses and abuses of Tuskegee. *Science* 1999; 284: 919-21.

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-10-14]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1401.21.5.8.3]

[DOI: 10.52547/jrums.21.5.481]